

יד
מהר"י

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

השיעור נמסר
במוצאי שבת-קודש

שמות
טבת התשפ"ה בשל"ן
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

צורך ההתעוררות וחשיבותה בימי השובבי"ם, ביאור מאמר הזוה"ק בעניין הפרוז היוצא בכל יום, ופירוש הרמ"ק. השלמה בעניין מי שומע את הבת-קול המכרזת ואומרת 'שובו בנים שובבים', ומקור לתליית שלטים בביהכ"נ ובבית עם המלים הללו.

בדבר הזוהמא והפריצות המצויה בדורנו בעוה"ר, ומה שכתבו אלה אשר נתנו את ליבם על טהרת מחננו. ומה לעשות לגבי זה במקומות ציבוריים, כגון במקומות מסחר, בעבודה וכדו'.

בעניין מנהג חכם אחד שליט"א בעת המילה, אשר הצלחת עם העפר תהיה מונחת על הרצפה מתחת רגלי הסנדק, והראיה שהביא לכך בספרו נר ציון, ולגבי השאלה מדוע הסנדק יותר חשוב מהמוהל.

המשך בעניין אלישע בן אבויה שיצא לתרבות רעה משום שזמר יוני" לא פסק מפיו, מדוע נשאר השם 'זמר יוני' למרות שהיוונים נעלמו וכבר באו אחרים הרומיים, ומה הפירוש שזמר יוני 'לא פסק מפיו', כי א"כ מתי למד והתפלל.

בעניין כתר בן אשר, התחלת השלמת התשובות למכתבו האחרון של הרה"ג יהודה עדס שליט"א, לקראת הוצאת ספר מיוחד ע"י בני הרה"ג שאול שליט"א, הכולל את כל דברינו שנאמרו [בשיעורים השבועיים] בעניין זה.

תוספת דברים בעניין צורת הכריעות בעת אמירת עושה שלום במרומיו וכו', מקור מהגמ' בקידושין לכריעה שעושים באמצע, ואמירת המלה 'ובחסדיו' גם בקדיש, כאשר כורעים לצד ימין.

השלמה בעניין שיעור זמן אמירת פסוקי דזמרא חצי שעה, ביאור מ"ש בספר החיים בעניין אופן אמירתם, ומקורות מן הספרים לגבי אלה המזלזלים באמירת פסוקי דזמרא.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 772

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפני מרן הגאון שליט"א,

וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא

כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש להצלחת ולרפואת האשה חנה בת סימון מנב"ת, שהתנדב בעלה בעבורה למסודות פעולת צדיק.

וכן להצלחת ידידנו היקר הרה"ג אסף לוי ב"ר עמרם הי"ו, מבית שמש ת"ו, ונר"ב אושרת ב"ר יהודה שתחי', וילדיהם שיחיו. שיזכו לבריאות ופרנסה טובה, עלייה בתורה ויראת שמים, נחת מהילדים וכל הישועות. ושיזכה להגדיל תורה ולהאדירה, ולהוציא ספריו שעומל עליהם במהרה. בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפיעה למסודות יד מהרי"ץ. ירבו כמותו בישראל. הוא ידיד ותיק. כמו"כ השיעור מוקדש על ידי הבחור רבי יעקב בן עזרא שיחי', מארצות הברית שיזכה לזיווג הגון במהרה ולהצלחה בכל העניינים, בעבור שהתנדב למסודות יד מהרי"ץ.

וכן ע"י רבי יוסף בן זלמן חיים אלפין הי"ו, מארצות הברית לעילוי נשמת אמו מרת נטליה טובה בת אברהם ע"ה, תנצב"ה. שבשבוע זה ביום ג' חל יום היאר-צייט שלה, בעבור שהתנדב למסודות נתיבות מהרי"ץ.

וכן השיעור מוקדש לעילוי נשמת רבי יצחק בן יהושע אריה ליב תנצב"ה, ע"י משפחת המנוח אשר נפטר בשבוע זה. בעבור שהתנדבו למסודות נתיבות מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש להצלחת הבחור החשוב דוד מאיר בן הרב חיים הי"ו – זהו הבן הבכור של ידידנו הרה"ג חיים לוי הי"ו מארצות הברית, ב"ה עמוד הימיני, עומד לימינו, השם ברוך הוא יעמוד לימינו – בעבור נתינתו הראשונה מכספי מעשר שלו לכולל נתיבות מהרי"ץ.

תראו איזה חינוך. הגיע הילד לבר מצוה, יש לו כספי מעשר, בפעם הראשונה, ונותן לנתיבות מהרי"ץ. אשריו ואשרי חלקו. דרכיה דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

צורך ההתעוררות וחשיבותה בימי השובבי"ם, ביאור מאמר הזוה"ק בעניין הפרוז היוצא בכל יום, ופירוש הרמ"ק. השלמה בעניין מי שומע את הבת-קול המכרזת ואומרת 'שובו בנים שובבים', ומקור לתליית שלטים בביהכ"נ ובבית עם המלים הללו.

כמה צריכים להתעורר, בימים הקדושים הללו, ימי השובבי"ם. התחלנו עכשיו מן השבוע של פרשת שמות, ועד משפטים, אלו פרשיות שובבי"ם. וגם ת"ת – ת'רומה ת'צוה – אבל הם בעיקר בשנה המעוברת.

שאלה מהקהל: מדנקט הרב בעיקר, משמע שיתכן גם בשנה פשוטה. האם זה נכון.

תשובת מרן שליט"א: נכון. עיין שע"ה סימן ר"ד סוף סעיף י"ז, דף של"ח.

בספר הזוהר הקדוש [פרשת נשא, דף קכ"ו ע"א] כתוב כך, כְּמָה אֵית לִיָּה לְבַרְנֵשׁ לְאַסְתְּכֵלָא וּלְמַנְדַּע בְּפּוֹלְחָנָא דְמֵאֲרִיָּה. כמה צריך האדם, להסתכל ולדעת – 'להסתכל' פירושו להתבונן, ולדעת, בפולחנא דמריה, עבודת ה'.

דהא בכל יומא ויומא, פְּרוּזָא קֵאֲרִי וְאֵמֵר, "עַד מָתִי פְּתִים תֵּאֱהָבוּ פְּתִי [משלי א', כ"ב]. הכרוז צועק, עד מתי?

שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבְבִים, אֲרַפָּה מְשׁוּבְתֵיכֶם [ירמיהו ג', כ"ב].

מובן שהמדובר שם הוא בכל יום ויום, מימות השנה. לא דוקא בימים האלה, ימי השובבי"ם. כי לגבי הימים האלה, אם בכל ימות השנה זהו רק 'כרוז' אחד, בימים האלה זה עשרה כנראה או מאה כרוזים כאלה, 'שובו בנים שובבים, ארפא משובתכם'.

ולית מאן דִּירְפִין אודניה. ואורייתא קארי ומכרזא קמייהו, ולית מאן דישגח. [בזוה"ק שלפנינו כתוב כך, אורייתא קא מכרזא וכו', וכן הובא בשיעורים בעבר. אך גירסת הרמ"ק בזה, 'ואורייתא קארי ומכרזא'].

אס־כן, גם הכרוז יוצא, וגם התורה. ואעפ"כ אין אף אחד אשר מטה אוזן, אין מי שמשגיח. אף אחד לא שם לב להתעורר מכך.

לכאורה, אולי אי אפשר להגיד שאין אף אחד ממש. אלא הכוונה כי כמעט אין אף אחד, רוב בני האדם אינם מתייחסים, מזלזלים. או אפילו אם קצת זו להם, אבל בפועל הם אינם מתקנים את מעשיהם, הם ממשיכים בדרך הרעה שלהם.

[מרן שליט"א חוזר וקורא את הפיסקא הזאת בזוה"ק בניגון ק"ק תימן יע"א] ר' אבא פתח, לְדָוִד בְּרָכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ, וְכָל קְרָבִי אֶת שֵׁם קְדֹשׁוֹ [תהלים ק"ג, א']. כמה אית ליה לבר נש לאסתכלא ולמנדע בפולחנא דמאריה. דהא בכל יומא ויומא פְּרוּזָא קֵאֲרִי וְאֵמֵר, "עד מתי (פתאים) [פתים] תאָהָבוּ פְּתִי וְגוֹ", "שובו בנים שובבים (ארפא) [ארפה] משובותיכם". ולית מאן דירכין אודניה. ואורייתא קארי ומכרזא קמייהו, ולית מאן דישגח.

בזמנו [שיעורי מוצש"ק כי תצא התשפ"ד, האזינו התשפ"ה, שיעור ליל הושענא רבה התשפ"ה, ומוצש"ק נח התשפ"ה] דיברנו בס"ד, לגבי המאמר המפורסם, המובא בפרקי אבות [פרק ששי משנה ב'] [בזה"ל, אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת-קול יוצאת מהר חורב, ומכרזת ואומרת, אוי

שערי יצחק – השיעור השבועי

‘שובו בנים’. כי אנחנו בני הקב"ה, כפי שנאמר [דברים י"ד, א'] בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם.

בשביל זאת, אנחנו תולים מודעות בבית הכנסת כאן וכו', 'שובו בנים שובבי"ס'. אם לא שומעים, לכל הפחות רואים. אפשר לראות את המודעא בעיניים.

מהו המקור לכך?

אמנם לא צריכים מקור, לדבר פשוט כזה. וכי למה לא? אבל עכ"פ ישנו לכך מקור. לא רק בבתי הכנסת, אלא אפי' בבית.

דוד המלך אמר, וְחִטָּאתִי נִגְדִי תָּמִיד [תהלים נ"א, ה']. פשטות הפסוק, שאני לא שוכח מכך, אינני מתעלם, אלא אני דואג ומתחרט ע"ז. כך רש"י מפרש שם, מתוך שאני מתחרט ודואג עליו, דומה לי כאילו הוא לפני תמיד כל שעה.

חטאי לפני תמיד. כל הזמן אני חושב על כך, הוא מונח לי מול העיניים. אינני שוכח מכך. כל הזמן. תמיד.

אבל בספר שבט מוסר [פרק מ"ד] כתב בזה"ל, דוד כתב בכותלי ביתו, לראותו ולזכור אותו תמיד. כמו שכתוב בספר חסידים, דעל זה נאמר וחטאתי נגדי תמיד ע"כ.

דוד המלך, עשה לו שלט בביתו, לגבי החטא שלו, שלא ישכח מזה. ולא זו בלבד, אלא 'בכתלי ביתו'. לא כותל אחד, אלא על כמה קירות. כדי שהיכן שיהיה, איפה שיסתכל, הוא יזכור זאת.

כך כותב רבי אליהו הכהן, מחבר הספר שבט מוסר ומדרש תלפיות, שהיה בקי נפלא בכל ספרי חז"ל וכו'.

ברם, לא מצאתי את שורש המקור שלו. מי שימצא, אשריו ואשרי חלקו. הוא כתב זאת, בשלושה מספריו. בשבט מוסר [שם], וכן במדרש תלפיות [ענף אדם הראשון], וכן בספרו אגדת אליהו, על תלמוד ירושלמי מסכת שקלים. בשלושת המקומות הללו. אולי ישנם עוד, כי הוא חיבר הרבה ספרים, אבל עכ"פ אני מצאתי זאת בג' מקומות, וא"כ 'הויא חזקה'.

אמנם הוא כתב זאת בשם ספר חסידים, אולם שם [באות כ"א] כתוב רק משהו הקרוב לזה, בזה"ל, החסידים הראשונים היו כותבים באגרת,

להם לבריות מעולבונה של-תורה. בכל יום, יוצאת בתקול.

שאלנו בעבר, הרי אף אחד אינו שומע אותה?

עכשיו ראיתי כי רבי' משה קורדובירו, בפירושו אור יקר [כרך י"ד דף כ"ט] לגבי מאמר הזוה"ק שהבאנו לעיל [בעניין הב"ק שובו בנים שובבים], שואל את השאלה הזאת. מה הפירוש 'כרוזא'? היכן הוא הכרוז הזה? ואיפה 'התורה קוראת'?

וז"ל הרמ"ק שם, 'כרוזא קארי', כעין בת קול, מלאך ממונה על זה.

הוא מסביר תחילה, כי 'בת קול' היינו מלאך. הבאנו בזמנו בשם התוספות, כי מה שמגיע אל העולם שלנו, זהו הבת של-קול. ועכשיו נבין, כי הקול הראשון, זהו המלאך. ומה שמגיע לעולם הזה, זהו כבר קול אשר יוצא מן הקול הראשון.

והוא מצד המלכות אמנו. דהיינו, הדבר בא מצד השכינה. אח"כ הוא מסביר – לגבי התורה שמכריזה – כי התורה זה מצד התפארת, ואילו הכרוז הזה הוא מצד המלכות.

ואם תאמר, כיון שאין נשמע לאדם, מה תועלת בהכרזה זו?

ויש לומר, אף על גב דאיהו לא שמע, (מזליא) [מזליה] שמע, דהיינו רוחו ונשמתו.

זאורייתא, מצד התפארת אבינו וכו'.

באזניים הגשמיות, לא שומעים זאת. ברם, הנשמה שומעת את זה. הסברנו בס"ד בהרחבה בזמנו, כי זהו מה שלפעמים ישנם לאדם – כפי שקוראים בזמנינו – 'נקיפות מצפון', 'יסורי מצפון'. הדבר אינו טבעי. הנשמה שומעת זאת.

השאלה, מה עושים עם זה? ישנם אנשים, שאינם מתייחסים. צבט להם משהו בלבם, אבל שום דבר הם לא עושים. וישנם כאלה האומרים, כן, נכון, אבל מחר. כעת לא מסתדר לי, או אולי בשנה הבאה. וכו' וכו'.

הם מפסידים את זה. החכמה היא, כי מי שמתעורר, שיתפוס זאת מיד. בעוד שהברזל חם, מכים עליו. אם הוא מתלהב ברגע הראשון, אסור לתת לזה להצטנן. בשביל כך, צריכים ללמוד ספרי מוסר ויראת שמים, כדי שהאדם יוסיף את השלהבת, ושהוא אכן ישתנה.

הוא יתבטא בצורה לא נכונה, אזי שישאיר פיתקא.

הצעה מעשית. לכתוב מכתבים בנוסח הנ"ל בכתב ידכם, ולפני כל יציאה לקחת מכתב/מכתבים, ולמסור להנהלת המקום בו אתם נמצאים. (קופת חולים, חנות, משרד וכו').

ציבור הנשים, בנוסף להנ"ל, יכולות למסור להנהלת המקום מכתב תודה על עובדת/ות שנותנות שירות צנוע. אני שמחה שהעובדת בסדר. העידוד מדרבן, ומשמש כמנוף לקידום הצניעות, במרחב השירות הציבורי. להשתדלות קטנה ברוחניות, יש תוצאות מבורכות ומדהימות.

הגרש"ז אורבך זצ"ל כתב, "מפגע צניעותי, הוא בור ברשות הרבים".

מעשה שהיה במקום מרכזי בארץ, בהתכנסות של רבבות, שהיה שם מפגע צניעותי. גברת ר' אמרה לנערה שלצידה, יש כאן מכשול לרבים. מה עושים? המפגע הפריע לרבים, אבל אף אחד לא עשה כלום.

הנערה שאלה בחזרה את גברת ר', מה אפשר לעשות?

מיד לגברת ר' עלה רעיון, ובתוך חצי שעה המפגע הוסר. המפגע הפריע לרבים, וזו שרק שאלה בכאב 'מה עושים', זכתה שבזכותה הוסר המפגע.

צריכים להפעיל קצת את הראש, ולמצוא איזה פתרונות.

א' העידוד העצמתי והיעיל הוא, שנצביע ברגליים. נקנה מהמקומות הצנועים. להדיר את הרגליים, ממקומות שאינם צנועים. ככה יראו כי אנו מעדיפים ללכת למקום אחר, בגלל זה.

בכך נקדש שם שמים, ונזכה עסקים נוספים, שיתאימו את השירות למגזר הדתי.

ב' ציבור הנשים, יכתבו להנהלה מכתב תודה על העובדת/ות הצנועה/ות.

ג' ציבור הנשים בלבד, יפרגנו לעובדת על הפרט הצנוע (כגון שהחולצה סגורה כהלכה וכו').

העידוד שלך יעודד את העובדת להמשיך, וגם לשדרג את הצניעות בפרטים נוספים.

עוונותיהם כשהיו חוטאים, כדי להתוודות על חטאתם, וכדי שיזכור ויתחרט ויעשה תשובה, מפני שזוכר עוונותיו שהוא עתיד ליתן דין וחשבון עליהם, ויעשה תשובה. ולפיכך טוב לכתבם, לקיים מה שנאמר וזחטאתי נגדי תמיד.

אס"כ, אין ראיה מזה לומר כי כך דוד המלך עשה בפועל.

אבל מסתמא ישנו לכך מקור מפורש במדרש חז"ל, אשר עדיין לא הגיע לידינו. מי שימצא, ויאיר עינינו, אשריו ואשרי חלקו.

בדבר הזוהמא והפריצות המצויה בדורנו בעוה"ר, ומה שכתבו אלה אשר נתנו את ליבם על טהרת מחננו ומה לעשות לגבי זה במקומות ציבוריים, כגון במקומות מסחר, בעבודה וכדו'.

לצערינו, העולם היום מלא זוהמא וטינופת, מלא פריצות.

ראיתי כי ישנם כאלה אשר נתנו את ליבם, לפעול לקדושת המחנה. ישנם רבנים חשובים שכתבו ופירסמו בזה"ל, במציאות היום-יומית, עומדים בנינו ובנותינו בפני סכנות רוחניות. הנסיון הוכיח שע"י ערנות ושימת לב, ניתן לגדור הרבה מהפריצות, ולמנוע נזקים רוחניים. וכבר מובטחים אנו, "דבר שישתדל בו, לא יכשל בו זרעו" [ב"ק דף נ.].

אם האדם עירני, אם הוא פועל בנושא הזה, אזי בזכות זו ינצלו צאצאיו. כמבואר בגמרא בבא קמא [דף נ.], לגבי נחוניא חופר שיחין.

והם מציעים, רעיון. אם רואים במקום מסויים, שישנו משהו לא בסדר, כגון חילונים וכדו', אזי להניח מכתב בכתב ידכם להנהלת המקום בנוסח,

לכבוד ההנהלה הנכבדת.

חשוב לנו לקבל שירות צנוע ומכובד. נא להעביר פנייתי זאת, להנהלה הראשית.

בברכה, שם ומשפחה, כתובת. ולמסור למנהל במקום, או לאחראי.

כי להעיר בפה, הרבה פעמים הדבר אינו מתאים, וגם זה עלול לגרום לתגובה נגדית, ואז אולי יותר גרוע. לא כולם יכולים לנהל משא ומתן בצורה רגועה שתשכנע. ישנם כאלה שהצליחו אפילו בפה, אבל מי שלא נעים לו, או שהוא חושש שמא

שערי יצחק – השיעור השבועי

נמצא בזוה"ק פ' לך לך [דף צ"ה ע"א], כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא, כאלו אקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה דקודשא בריך הוא.

מי שמביא את בנו לברית, הוא כאילו הקריב קרבן. לשפוך דם, זה כמו קרבן. ילד קטן בן שמונה ימים, לא חס עליו, מכיון שהקב"ה מצוה. הדבר נחשב, כאילו הקריב את כל הקרבנות.

וכאילו בְּנֵי מדבחא שלימתא קמיה. כאילו בנה מזבח וכו'.

בגיני כך, בעי לְסַדְרָא מדבחא, במאנא חד מלייא ארעא. לכן צריכים לסדר – לערוך מזבח, בכלי אחד, מלא עפר.

למגזר עליה האיי קיימא קדישא, ואתחשיב קמי קודשא בריך הוא כאלו אדבח עליה עלוון וקרבנין עאנא ותורי, וניחא ליה יתיר מכלהו ע"כ. [עניין שהמילה כהקרבת קרבן, נזכר גם במדרשים. איתמר].

ועי' גם בשולחן גבוה [יו"ד רס"ה], שמנהג שאלוניקי שאיש אחד מחזיק תיבה מלאה עפר תחת התינוק, כדי שיטוף לשם מדם המילה, וגם נותנים שם הערלה, וכשנתמלאה ערלות נותנה בביה"ק.

זהו משהו דומה, למה שהוא אומר.

ובהמשך [בדף פ"ד] הוא כותב בהדיא, על כן מנהגינו להקפיד להניח כלי עם עפר תחת הסנדק, שדומה למזבח שיהיה מזבח אדמה.

הרי כתוב, כי רגלי הסנדק – הברכיים שלו, שמניחים עליהן את התינוק – הם נחשבים כמו מזבח. אם כן, צריכים שיהיה עפר מתחת המזבח. ואחר המילה, מניחין בתוכו הערלה והדם עם היין, וקוברים הכל בקרקע.

טוב, אם כתוב – כתוב. אבל איך אף אחד – כל גדולי וחכמי ישראל, בכל התפוצות – נראה שלא הבין ככה את מאמר הזוה"ק הזה, למרות שכולם ראו אותו. ולא עוד, אלא שהרי רבים נוהגים לקרוא את המאמר הזה, שבספר הזוה"ק פרשת לך לך, בליל ברית המילה. ישנו שם מעשה מפורסם, שאירע בליל ברית מילה, וכל אחד מן המסובין דרש. פתח אידך ואמר וכו', ושם בין היתר מוזכר העניין. כולם קוראים את המאמר הזה, ואף

שימו לב! כל פניה בכתב מתועדת במאגרי החברה, ומקדמת את הצניעות. המכתב הזה יהיה שמור אצלם.

מלשכת מנכ"ל שיש לו מליוני לקוחות נאמר לנו, "אם הצניעות חשובה לכם, תכתבו לנו. כיום המחשב מראה מאות פניות על מחירים וכו', לעומת שלוש-ארבע פניות על צניעות. לכן לא מתייחסים.

ממילא, איכפת לכם מהצניעות? תכתבו לנו. תיידעו אותנו. כשהמחשב יראה מאות פניות על צניעות, ודאי שהשירות, התמונות, המוזיקה, המסכים, ישודרגו בהתאם". ע"כ מלשכת המנכ"ל.

אם כן, הדבר תלוי הרבה בנו. וְהִיא מְחַנֵּיךָ קְדוֹשׁ. וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דְבָר, וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ [דברים כ"ג, ט"ו]. אכ"ר.

בעניין מנהג חכם אחד שליט"א בעת המילה, אשר הצלחת עם העפר תהיה מונחת על הרצפה מתחת רגלי הסנדק, והראיה שהביא לכך בספרו נר ציון, ולגבי השאלה מדוע הסנדק יותר חשוב מהמוהל.

הייתי לאחרונה בשתי בריתות, שעשה ידידנו המוהל הרב הגאון הצדיק המקובל רבי נתן בן סניור שליט"א, וראיתי דבר משונה בעיני, כי הצלחת עם העפר מונחת ע"ג הקרקע. דהיינו, הסנדק יושב על משהו גבוה, והצלחת מונחת מתחתיו. שאלתי אותו, למה זה?

והוא ענה לי, ככה כתוב בזוה"ק. המשכתי לשאול אותו, ואח"כ כאשר אתה משליך את הערלה, ועושה את המציעה, וכי הינך מתכופף כלכך הרבה, עד לשם למטה? אז הוא ענה לי, לא. אח"כ לפני כן, מרימים את הצלחת.

מרן שליט"א פונה בשאלה למשתתפי השיעור: האם מישהו מכס ראה דבר כזה?

תגובה מהקהל: ישנה סגולה לשים מים.

תשובת מרן שליט"א: אכן, אבל זהו דבר אחר. מים או עפר זהו דבר המוזכר, לגבי מחלוקת בני א"י ובבל. מתחת התינוק, שיזול לשם הדם.

בינתי בספרים, המשכתי לחפש, וראיתי כי בספרו נר ציון [הלכות תשעה באב נדחה ודיני זכר לחרבן, דף פ"ג] הוא עצמו כתב על כך בזה"ל,

אחד לא הבין כך, שצריכים להניח את העפר מתחת הסנדק.

מה כן?

חושבני שהעולם מבינים, כי 'לסדרא מדבחא' פירושו אחרת. אכן נכון שהסנדק נקרא מזבח, ככה כתוב, אבל כאן המלים 'לסדרא מדבחא' אינן חוזרות כלפי הסנדק, אלא הכוונה ע"ג השולחן שעל יד הסנדק. הרי הגמרא בברכות [דף נ"ה ע"א] אומרת, כי השולחן דומה למזבח. ממילא, הכוונה להניח ע"ג השולחן. ואכן ככה עושים.

[הלא מהגמרא שם מתבאר דהיינו דוקא בשעה שאוכלים עליו. אבל מדברי האחרונים באורח חיים סימן קס"ז סעיף ה' שכתבו בשם ספר חסידים שטעם זה אסור להרוג כינה על השלחן, משמע אפילו שלא בשעה שאוכלים עליו, עיין פסקי תשובות שם אות ו' והערה נ"ב. וכבר כתבתי למעכ"ת בהערה לשו"ת עולת יצחק חלק ד' (יהי רצון מלפני המקב"ה שיצ"ל בקרוב. יב"ן) סימן 199 קיג (בעניין אם יש להקפיד שלא יהיה השלחן עגול) שאבותינו היו נזהרים מאד בעניין זה שהשלחן דומה למזבח, והיה שגור בפיהם. ושם אני זוכר, היו גם מזהירים אותנו בילדותנו שלא לעלות על השלחן (אפילו שלא בשעה שאוכלים עליו), לפי שהוא מזבח יעו"ש. וכעת ראיתי כזאת בפסקי תשובות שם, ואכמ"ל. איתמר.]

אבותינו בתימן, לא הניחו זאת ע"ג שולחן, מכיון שהם היו עושים את ברית המילה בישיבה, מיושב. כל הציבור היו עומדים, כפי שנאמר [מלכים ב' כ"ג, ג'] וַיַּעֲמֵד כָּל הָעָם בְּבִרְיָתָא, אבל היה נהוג שם כי המוהל והסנדק יושבים. הסנדק יושב, והמוהל יושב מולו, ומי שהחזיק את הצלחת היה אחד מן הציבור, אשר היה עומד. או הכי הרבה, יושב על ידס. לא היה שם שולחן. כי שמה, כך היתה דרכם כל הזמן, גם האכילה היתה ע"ג הקרקע.

אמנם כתוב, כי מילה זהו אחד מן הדברים אשר צריך לעשותם בעמידה, אבל ישנן בכך שתי גירסאות, 'מילה' או 'מגילה'. האם מילה מעומד, או מגילה מעומד. עיין מ"ש בס"ד בשולי המעיל סי' ד' אות מ"ח. אבל היום בזמנינו, כבר עושים זאת בעמידה, גם בקהילותינו, כפי דרך התרבות

כיום, שיושבים ע"ג כסאות, א"כ מתאים יותר בעמידה. לא משנה. אין קפידא בכך.

עכ"פ לגבי המלים 'לסדרא מדבחא', נראה שהכוונה כי ע"ג השולחן – הנקרא מזבח – לשים עליו כלי מלא עפר.

וכך משמע מסתימת מפרשי הזוה"ק, אף כי הם לא עמדו על כך בצורה מפורשת. עכ"פ לפי מה שראיתי.

ברם גדולה מזו נראה לי, כי מפירוש כתם פז [בספר בדפוס, זה בדף רל"ב עמוד ד'] על הזוה"ק – למהר"ר שמעון לביא, מחבר הפיוט המפורסם בר יוחאי – אפשר להבין כך, דהיינו כדברינו. ובכל אופן, סנדק, מאן דכר שמה בענייננו.

הוא כותב כך, ויהיה שיעור הכתוב 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי, כאלו זבחת את עולותיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרדך, וכאלו בנית מזב"ח לפני.

ואמר, כי על סוד מזבח אדמה, צריך להזמין שם כלי מלא עפר, להשליך הערלה.

אינו מזכיר, סנדק. רצונו לומר, כי כיון שישנו סוד של 'מזבח אדמה', ע"כ צריכים להזמין שם כלי מלא עפר.

והסוד בזה, 'ונחש עפר לחמו', וזה חלקו מהמזבח ההוא, ולא יותר. והבן.

'האיי מזבח אדמה ודאי' – כך לשון הזוה"ק אח"כ – כלומר מזבח ישראל, הנקראים אדם-ה', אשר חלקם ונחלתם האדמ"ה אדמת קדש – למעלה ולמטה.

ויש מנהג שמוהלים על המים שלוקים, ובהם הדס ומיני בשמים, אמנם הנכון שיהיו מוהלין בעפר, מן הטעם שאמרנו.

'בתריה מה כתיב, ואם מזבח אבנים תעשה לי' – כך לשון הזוה"ק אח"כ – שהרמז על הגרים הבאים לבנות המזב"ח הזה, לכרות את בשר ערלתם הקשה "כאבן נגף וצור מכשול", כי קשה הוא להם לפרוש מסורם הרע. הגר, הוא 'מזבח אבנים'. מכיון שהוא גוי, הוא אבן, הנשמה שלו היא רחוקה, קשה לו לפרוש מהרגליו הרעים. אבל 'מזבח אדמה', זה עם ישראל, וכדלעיל.

*

שערי יצחק – השיעור השבועי

מובא בתנחומא, ובילקוט שמעוני – וז"ל, אמרו רז"ל בפסיקתא רבתי, מְפַל מְשֻׁמֵר נְצַר לְבָרָה [משלי ד', כ"ג], א"ר אחא, רמ"ח מצות עשה בתורה, כנגד רמ"ח איברים שבאדם. שכל אָבֵר וְאָבֵר צווח על האדם, עשה בי מצוה שתחיה בזכותה ותאריך ימים. ושס"ה מצות לא תעשה כמנין ימות החמה, שבכל יום משעה שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת, צווחת ואומרת לאדם, גִּזְרָנִי עֲלֶיךָ בְּמִי שֶׁהִגִּיעַ יְמִיךָ לְיוֹם הַזֶּה, שֶׁלֹּא תַעֲבֹר בִּי עֲבִירָה, וְאֵל תִּכְרִיעַ אוֹתוֹ וְאֵת כָּל הָעוֹלָם לְכַף חוֹבָה.

דרך אגב, גם כאן עניין 'הצווחה' איננו מובן, כמו הכרוז והב"ק שדיברנו קודם. וכי מישוהו שומע את הצווחות שהם צווחים? כנראה גם זה כעין משל, משהו רוחני.

על כן היה אומר דוד המלך ע"ה, כמ"ש במדרש שוחר טוב, כתיב [תהלים ל"ה, ב'] הַחֹזֵק מִגֵּן וְצָנָה. אמר דוד לפני הקב"ה, מה אתה אומר לי, אני משביחך בכל איברי. אשר בראשי, אני (קורא) [מניח] תפילין, בשערי לא תקיפו, בברכי אני עושה סנדיקוס לילדים.

הנה כבר דוד המלך אומר, כי הוא עושה סנדיקוס לילדים. בכל שאר אברי הגוף, אני עושה בהם מצוות. ואיזו מצוה ישנה בברכיים? אני סנדיקוס.

אח"כ הוא מביא, הגם הלום מצאתי ראיתי ענין הסנדק נרמז בתורתנו הקדושה, שהרי בפרשת ויחי על פסוק [בראשית נ', כ"ג] גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה יֵלְדוּ עַל בְּרַכְיֵי יוֹסֵף, תרגם יונתן בן עוזיאל, אוף בני מכיר בר מנשה, כד אתיילידו, גזירינון יוסף. ופירש שם המפרש, דס"ל ליונתן שמל אותם על ברכי הסנדק. א"נ יש לומר, שיוסף היה הסנדק, וזהו על ברכי יוסף היו נימולים.

ובתוספות דיומא כ"י הביאם רבינו בעלאל בליקוטיו כ"י וז"ל, יש במדרש טעם, דיש לדחוק עצמו האדם להיות בעל ברית. שהאדם ישתדל בכך. מותר שהאדם יחפש להיות סנדק. וק"ו אם אומרים לו להיות סנדק, שלא יתחמק מכך. אלא אדרבה.

לפי שדומה אותה המצוה לקטורת, כמו שאכתוב בסמוך.

ראיתי בספר טהרת התורה [חלק ב'–ג' סימן ח' דף שנ"ב שנ"ג], של הרה"ג סנדר חזקיהו ארלנגר, לגבי החשיבות של-סנדק, וז"ל, מי שהוא סנדק, ירחץ ויטבול עצמו, להכניס התינוק לברית בטהרה וכו', ויבואו טהורים ויטפלו בטהור.

ובביאורו מקור הטהרה [הערה נ"ט] כתב בזה"ל, מדברי מהרי"ל נראה לכאורה, דמנהג הטבילה, הוי רק לסנדק. ומפני הטעם שכתב, שגדולה מצות בעל הברית ממצות המוהל, מפני שרגליו נדמו למזבח כאילו מקטיר קטורת וכו', וגם מקדימין אותו בקריאת התורה למוהל [כש"כ לעיל ס"ק נ"ח]. וכן פסק הרמ"א בה' מילה סי' רס"ה סעי' י"א, דיפה כח הסנדק מכת המוהל, להקדימו לקה"ת. והגר"א ז"ל כ' שם, דהוא דומה לקרבן, כש"כ בזוהר פ' לך לך [דף צ"ד ע"ב] האיי מאן דאקריב וכו', ושם [דף צ"ה ע"א] פתח אידך ואמר, מזבח אדמה וכו' עכ"ד. זהו המאמר, שאנו מדברים עליו.

ונראה כוונתו, דכיון שהמילה נעשית על ברכיו, דומה למזבח.

ובאמת דצריך עיון, דמדברי הזוה"ק שם משמע, שהמזבח הוא מקום העפר שזורקין בו הערלה.

הדבר היה לו לא כ"כ מובן, כי המשמעות 'מזבח', זה אינו המקום שבו יושב הסנדק, אלא מקום העפר שזורקים בו את הערלה. הצלחת, היא המזבח. היא 'מזבח אדמה'.

ואמנם כל ענין הסנדק צ"ע טובא, שאין לו מקור בגמ' כלל. וגם בזוה"ק אינו כתוב. וא"כ היאך יתכן, שיהיה קודם למוהל שעושה כל המצוה בפועל, ומקריב הקרבן הזה.

ודבר זה, נעלם מאד מאתנו, להבין גודל מעלת סנדק, יותר מן המוהל שעושה כל המצוה עצמה.

איך יכול להיות, שהסנדק אשר אינו מוזכר כלל, לבסוף אומרים כי הוא יותר חשוב מן המוהל, אשר עושה את כל המצוה?

תשובה לשאלתו, בספר זכר דוד [מהדורת אהבת שלום, ח"ב פרק ע"ה דף תקכ"ב], למהר"ר דוד מודינה. הוא מאריך על כך, לגבי המקורות של עניין הסנדק, ומביא מאמר מהפסיקתא רבתי – וכן

ובמדרש ויקרא רבה [פכ"א], רגלים ממהרות לרוץ לרעה [משלי ו', י"ח], הוי רץ אחר המילה, שהיא בין הברכים.

הכוונה היא, כי זהו התיקון לאדם שחטא, אם רץ ברגליו לעשות עבירה. ואולי גם תיבת 'לרעה' נדרשת בהיפוך אותיות 'ערלה', כמו שמצינו בכמה דוכתי לעניינים אחרים.

ופירש היפה תואר וז"ל, ונקט ברית מילה, לפי שיש בה מצוה מיוחדת לרגלים, דהיינו להיות שושבין למילה, כמ"ש חז"ל שזו המצוה מיוחדת לברכים. ולזה אמר כאן שהמילה בין הברכים, כלומר ליקח התינוק למול.

מוסיף ואומר על כך מהר"ד ממודינה, בספרו זכר דוד – זהו ספר מיוחד על ענייני המילה, ספר ממש נפלא ומקיף, הוא היה מחכמי איטליה – בזה"ל, ואתה הראית לדעת, מהראיות החזקות שהבאתי כראי מוצק, שמצות הסנדק גדולה היא, אף שאינה מצוה מפורשת. וכמו שאינו מפורש החיוב, שאיש הישראלי היודע למול שימול את בן חבירו, אלא דלזכות יחשב את מתעסק בה, דהחובה מוטלת על האב למול את בנו, כן נימא בסנדק.

והתורה לא דיברה בזה – תשמעו תשובה מעניינת – לפי שהוא ענין מובן מעצמו, והשכל מחייבו, שצריך ודאי לתפוס בנער בעת המילה ולאחוז בברכיו, כדי שהמוהל יוכל לעשות מלאכתו יותר בנקל ובלי סכנה.

המוהל לבדו, אינו יכול לעשות ברית מילה. כי התינוק עלול פתאום להזיז את הרגליים, לבעוט בו כשבידו הסכין, ותהיה ח"ו סכנת נפשות.

ואל תשיבני, דאין למדין הלכה מן המדרש. וכיון שמצות הסנדק, לא הביאווה הפוסקים הראשונים, זולת נזכרה במדרשים הנ"ל, א"כ אינה בכלל שאר הדינים. דהלא כבר הוכחנו לעיל בפ"ד, דשפיר ילפינן מהמדרשים דין ומשפט, כל כמה שאינם חולקים עם התלמוד. אם לא כתוב בגמרא אחרת, ובמדרשים הדבר מפורש, אזי עושים כפי המדרש.

ובזה מבוטלים דברי ספר התורה והפילוסופיאה דף פ' – כנראה זהו מישהו שהיה משכיל, כסיל – שכתב דהסנדק הוא חידוש שנתחדש בימי בעל

המפה – דהיינו הרמ"א – שכתב כן בהגהותיו יו"ד סי' רס"א, על פי מה שמצא כתוב בהגהות מיימוניות פ"ג דמילה, והן עצמם בנו סברתם על סמך חלוש הנמצא במדרש שוחר טוב על פסוק 'כל עצמותי תאמרנה', וידוע שאין להוציא שום דין מן המדרשות. והוסיף, דראוי לידע ולהודיע, שאינו רק מנהג מחודש. והביא ראיה, דאפי' לשון סנדק, אינו נגזר לא מלשון עברית, ולא מלשון כשדית. ובעל הערוך לא הביאו כלל. גם ר' אליה בחור ובעל צמח דוד תמהו על שם זה, ולא ידעו מוצאו. אך האמת, כי הוא שם יוני, וממנו בלשון רומי צינדקו"ס, שהוראתו על מי שהוא ממונה לעשות איזה שליחות, עכ"ד.

כל מיני דברים בטלים. הוא דוחה אותו שם. ולגבי הטענה, כי הדבר מוזכר רק במדרשים, זאין למדין מן המדרשים, חושבני כי ישנה לכך תשובה יותר פשוטה.

גם אם כתובה איזו הלכה במדרש, ותטען א"כ למה לא כתוב זאת בגמרא, הדבר סימן שזאת אינה הלכה. בסדר, ישנן דעות כאלה, אבל זה לא נפסק להלכה. ברם בנ"ד, זאת אינה הלכה, אלא גילוי מלתא בעלמא. בעל המדרש אומר, כי דוד המלך ע"ה נעשה סנדק. א"כ אתה רואה, כי הדבר היה גם בזמן דוד המלך. וכי המדרש חלילה משקר? זהו סיפור. היה היה. זהו רק גילוי מלתא בעלמא, לא קביעת הלכה.

ישנם הרבה דברים, אשר אינם כתובים בגמרא, ופתאום רואים בספרים אחרים, כי אלו דברים שהיו כבר בזמן התנאים והאמוראים. וכי בגמרא כתוב את כל הדברים שהיו אז בעולם? ישנם פרטים רבים, שאינם מוזכרים.

יש אפילו ברכות שלא נז' בש"ס, הגם שהיו נהוגות כבר אז, כמ"ש בס"ד בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ כרך ראשון הל' ברכות השחר ס"ק כ"ב דף פ"ט ד"ה ועל.

לאחר מכן [שם בדף תקכ"ד] הוא אומר בזה"ל, הן אמת שאמרו רז"ל, דזהו כבודו של סנדק, כי רגליו דומות למזבח, והמוהל אינו כי אם כמו הכהן המקריב את הבן לשמים, ודם מילה כדם פרים וכבשים לפני ה' יתברך, כמ"ש על הפסוק [ויקרא א', ב'] אדם פי יקריב מכם קרבן לי'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

יווני? אם מפני החרבן, הרי לאו דוקא יוני? לבן מהרש"א מסביר, כי ב'זמר יוני' עצמו מונחת המינות. טומאת הזמר, משפיע על הנפש לכפירה וכו', כי התרבות שלהם מונחת בזמרה ובניגון שלהם.

בספר אור הישר [הילמן, עמ"ס חגיגה שם, דף 68] הסביר בזה"ל, ולולא דבריהם – של רש"י ומהרש"א – נלע"ד, דמה שאמרו זמר יוני, הוא בדוקא. דהנה כבר דרשו חז"ל בע"ז [דף ל"ה ע"ב] עה"פ לְרִיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים [שיר השירים א', ג']. למה ת"ח דומה? לצלוחית של-פלייטין. מגולה, ריחה נודף. מכוסה, אין ריחה נודף וכו' ע"ש.

צלוחית מלאה בשמים, משהו מעולה, אם היא סגורה, לא יודעים מה יש בתוכה. אולי יש שם אקונומיקה, או נפט, וכדומה. אבל כאשר פותחים אותה, ריחה נודף. זהו תלמיד חכם, לריח שמניך טובים'.

והענין הוא, כשתראה צלוחית סתומה, אין אתה יודע מה בתוכה, אם נֶפֶט או שמן אפרסמון. ורק כשנפתח פי הצלוחית, אז תתגלה לך ע"י ריחה, מה בתוכה. וכן הוא האדם, כשפותח פיו לדבר נוכחת, מתוך דבריו פנימיות לבו.

מכירים את האדם, כאשר הוא פותח את פיו. ישנו אדם שהוא שותק, כפי שנאמר [משלי י"ז, כ"ח] גַם אֵוִיל מִחֶרֶשׁ חֶכֶם יִחְשֵׁב, אינך יודע מה הן הדעות שלו, מהי הרמה שלו, היכן הוא נמצא, צדיק או רשע. ברם, כאשר הוא פותח את פיו, ניכר מדבריו פנימיות ליבו.

והיינו דאמרי אינשי, חכם, מה הוא, אומר. ר"ל יאמר מעצמו מה הוא.

זאת מליצה נחמדה, על פי שני הבנים שבאגדתא דפסחא. אם רצונך לדעת, האם האדם הזה צדיק, או הפוך, תבדוק. כי לפי המלים שלו, תדע כי זהו האדם.

וכן רשע, מה הוא, אומר. את מה שהוא, את המהות שלו, הוא בעצמו אומר. לפי הפה שלו. זה משבח צדיקים ומגנה רשעים, וזה להיפוך.

וכמו כן בניגונים. השגור כמעט בפי כל אדם, להיות מתרונן מעצמו אפילו בשעה שאינו מתעתד או מתכוין לזמר – לפעמים יוצא לו מפיו

אמנם עדיין לא הונח לנו, למה יהיה חשוב יותר מאבי הבן.

ומוצא אני ישוב לזה, בשום שכל. דבשלמא אבי הבן, מקיים חיובו המוטל עליו למול את בנו – כתוב בתורה, וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בְּשֵׁר עֶרְלָתוֹ [ויקרא י"ב, ג'] – והמוהל אינו אלא שליח האב, לא זולת.

אבל הסנדק, אינו שליח. מי הביא אותך לפה? מאחר ואין לו שום חיוב לעשות מצות סנדק, באופן שמרצונו הטוב חפץ במצות ה', וכל עמלו אשר יעמול לנפשיה הוא דעביד, ואין לאחרים שום חלק במעשה ידיו להתפאר.

והוא מוסיף כאן, עוד דבר מעניין. ועוד, דהוא מפזר ממונו להרבות בדורונות לזכות אליה, כמ"ש מהר"י מברונא הביאו השיירי כנסת הגדולה הנ"ל, דנקרא בעל ברית לפרסם חיבוב המצוה שקונים אותה בדמים יקרים וכו'.

וכן הוא המנהג אצלנו, שהסנדק מרבה במנות יותר מהמוהל, להראות חביבות המצוה.

לא ראיתי את המנהג הזה, לא שמענו אצלנו על כך, שהסנדק יתן מתנות, לכבוד המצוה. אבל אצלם היה מנהג כזה. זאת תוספת. זהו עוד חיזוק. כי גם דבר זה, מראה את המעלה של-סנדק. אבל גם בלא"ה הסנדק חשוב יותר, מהטעם הראשון דלעיל.

נחזור לענייננו, לגבי צלחת העפר על הרצפה. מי שיוכל להמשיך לעיין בנושא ומהו שורש העניין מפי ספרים ומפי סופרים, לבררו וללבנו, הדק היטב, ברוך יהיה ונשמח שיודיעני מה עלתה במצודתו, ושכרו כפול מן השמים.

המשך בעניין אלישע בן אבויה שיצא לתרבות רעה משום שיזמר יוני לא פסק מפיו, מדוע נשאר השם זמר יוני למרות שהיוונים נעלמו וכבר באו אחרים הרומיים, ומה הפירוש שזמר יוני לא פסק מפיו, כי א"כ מתי למד והתפלל.

דיברנו בס"ד [בשיעורים האחרונים], לגבי אלישע אחר, כי זמר יוני לא היה פוסק מפיו. וכשהוא היה עומד מבית המדרש, הרבה ספרי מינים היו נושרים מחיקו. כמובא בגמרא חגיגה דף ט"ז ע"ב.

ורש"י מסביר, שהיה לו להניח את הזמר מפני החרבן. ומהרש"א שואל, א"כ למה דוקא זמר

איזה שירים. נפלט. מהיכן נבעו השירים הללו? – בזה יורה לנו ג"כ הנסיון, תוכן הניגונים אצל כל אחד מתבלט מפנימיות הלב. אצל חסידים ואנשי מעשה, מתרוננים מעצמם פסוקים וזמירות בדביקות השי"ת וכהנה. ולסתם בני אדם, סתם ניגונים. ומתבוללים ינגנו זמירות של עמים זרים, ומהם גם זמירות של שונאי ישראל.

וזה אלישע אחר, שלא פסק מפומיה זמר יוני. הדבר מראה, היכן הלב שלו נמצא. לכן הגמרא אומרת, כי התורה לא הגינה עלו, למרות שעסק בתורה.

ודוקא יונים, שהיו אז לעת כזאת, כידוע. וזה בעצמו היה עד נאמן, דטינא היתה בלבו כנ"ל.

הוא אומר, כי היוונים היו לעת כזאת.

לכאורה, קצת לא כ"כ מובן לי, וכי בזמן אלישע אחר היו יוונים? הרי כבר היו אז רומיים. הלוא מדברים פה, על אחרי חרבן בית המקדש. היוונים היו, מאתים ושש שנה לפני חרבן בית שני, בזמן החשמונאים. כאשר החשמונאים נצחו אותם, לא נשאר מן ההילה שהיתה ליוונים. יוון שהיתה אימפריה, מאז היא אפס וריק, כבר לא שומעים עליהם. רק הקב"ה העלה לפני כן את האומה, כדי שיהיה כבוד לעם ישראל, שלא מושלת עליהם אומה שפלה. עיין תוספות בחגיגה דף יג: ד"ה שלא. היוונים שלטו על ארצות רבות, וגם על עם ישראל ביניהם. הדבר מפני כבודם של ישראל. אולם אחרי שהם נפלו, כבר אין סיבה שימשיכו להיות מפורסמים ושולטים, והם נהיו קטנטנים. כמ"ש בס"ד במאי חנוכה, נר ששי, דף נ' אות ח'. אם כן קשה, למה זה נקרא [זמר] 'יווני'?

הערה מהקהל: כי החכמה שלהם והשיטה שלהם נשארה. המשיכו להחזיק בפילסופיא שלהם.

תשובת מרן שליט"א: אבל אפשר להגיד כך סתם מסברא? שלוש מאות שנה אחרי כן? הוא – בעל ספר אור הישר – רוצה להסביר מה הפירוש 'זמר יוני', והוא בטוח כי היוונים היו לעת כזאת.

המשך ההערה מהקהל: המדובר לגבי ההשפעה התרבותית שלהם.

תשובת מרן שליט"א: בסדר. אבל מניין לנו? יכול להיות שכן, ויכול להיות שלא. אולי כן. אינני

אומר כי הדבר לא יכול להיות, יכול להיות. אבל לאחר שהם כבר אבדו, נגמר.

הערה מהקהל: אולי כוונת השואל היא, כי הרומיים היו בהשפעה התרבותית של יוון, כי גם האלילים שלהם, אמנם הם קראו להם בשמות אחרים, אבל השיטה שלהם נשארה.

תשובת מרן שליט"א: תראה, אם היה כתוב ככה בגמרא, לא הייתי שואל שאלות. אבל מי שאמר זאת, זהו מישהו בשם הרה"ג שמואל יצחק הילמן, שהיה חי לפני זמן לא רב. וכי הוא יכול להגיד דבר כזה כיום?

אם היה כתוב זאת בספרי חז"ל, לא הייתי שואל. אם כתוב, פשיטא כי זה נכון. אולם הוא מסביר, על פי השערה, שהדבר כך.

ברם, אכן בגוף העניין אתם צודקים. רק רצוני להסביר את מקור הדבר.

כי בעצם, הרומיים הם המשך של יוונים. יוון ורומי, הא בהא תליא. נאמר בתורה, וּבְנֵי יוֹן אֱלִישֶׁה וְתַרְשִׁישׁ, פְּתִים וְדֹדָנִים [בראשית י', ד']. כתים, אלו הרומיים. שכן תרגום הפסוק וְצִים מִיַּד פְּתִים [במדבר כ"ד, כ"ד], וְסִיעֵן וְצִטְרְחֵן מִרוֹמָאִי. כתים, הוא בן של יוון בעצם. ולפי הר"א אבן עזרא בספר דניאל, יון ורומי זהו דבר אחד. 'מלכות שלישית', אלו יוון ורומי. זה היינו הך. לכן כתוב בדברי חז"ל, 'איטליה של יון'. שהרי לכאורה, יון זו ארץ אחרת, ואיטליה זאת ארץ אחרת. אלא התירוץ הוא, כי אכן הם ההמשך שלהם.

לכן לא פלא, כי עניין הזמר של אלישע הוא מיוון. כי כמעט היינו הך. מתקבל בהחלט שהדבר כך.

מלכות הרומיים, נחשבים מלכות יונים, היא מלכות שלישית, כך דעת הראב"ע בספר דניאל [ז', י"ד].

הרמב"ן בפרשת בלק, לא מסכים לכך, הוא סובר כי רומי זאת מלכות רביעית, אולם הרמב"ן כותב בעצמו כי בודאי שהם הבנים של יוון. הדבר כתוב במפורש בתורה, אין חולק בזה. הסיבה שמחשיבים אותם בנפרד, הוא מסביר שם באריכות, כי היא כיון שהם נהיו מלכות חשובה בפני עצמה. פעמים רבות רואים זאת, הוא מביא דוגמאות של כמה עניינים, כאשר היה מישהו

שערי יצחק – השיעור השבועי

יש לו תירוץ נפלא. כתוב 'פת אלהים ליפת' – יפיפיותו של יפת באהלי שם [עיינן מגילה דף ט' ע"ב].

הרי מסבירים בזה, כיצד הוא התחיל להתקלקל. זאת אומרת, עדיין לא ראו אצלו קלקול חיצוני. הגמרא רק מראה בזה, כי מלכתחילה הוא היה מקולקל. וזה הסימן. לא חשו בכך.

הוא היה יושב בבית המדרש, ונשרו ממנו ספרי מינים. מה יגיד? שזו מצוה. זדע מה שתשיב את האפיקורוס' [עיינן אבות פרק ב' משנה י"ד]. אני צריך את הספרים הללו, בכדי לדעת להתווכח איתם.

היו לו תירוצים. אבל האמת היא, כי הוא היה מקולקל מעיקרו. כתוב במס' מגילה כי לכן מותר לכתוב את התורה בכתב יוני, בגלל יפיפיותו של יפת באהלי שם, אבל הוא הסביר זאת לשיטתו, לקח את זה גם לעניין שלו, לפי דרכו. כנלע"ד. תמיד לרשעים ישנם תירוצים, לכסות על חטאיהם, לחפות. אבל החכם והמבין, יבין לאשורו, כוונותיהם הסמויות.

בעניין כתר בן אשר, התחלת השלמת התשובות למכתבו האחרון של הרה"ג יהודה עדס שליט"א, לקראת הוצאת ספר מיוחד ע"י בני הרה"ג שאול שליט"א, הכולל את כל דברינו שנאמרו [בשיעורים השבועיים] בעניין זה.

בשנה שעברה, דיברנו פעמים רבות בעניין 'כתר בן אשר', התאג של חאלב. הפעם האחרונה שדיברנו, נראה כי זה היה בפרשת מטות, תמוז התשפ"ד. שם הפסקנו, זהו השיעור האחרון שדיברנו על כך.

השבנו בס"ד על ראיות וטענות כמה תלמידי חכמים, אשר רצו להצדיק את החשיבות של כתר בן אשר, ובעיקר ידידנו הרה"ג יהודה עדס הי"ו, שהוא בנו של מקובל המפורסם הרה"ג יעקב עדס שליט"א, ונכד של ראש ישיבת קול יעקב, השם ישמרהו ויחיהו, וישלח לו רפואה שלימה.

אבל מן השמים – אף שהיו ממנו מכתבים רבים, עם משא ומתן וכו', וענינו עליהם – הפסקנו בשיעור האחרון, במכתב האחרון שלו. היגענו רק עד אות ה'. וכל פעם רציתי להמשיך, ולא אסתיעא מלתא משום מה. וגם עכשיו, בכל פעם שהיתה לי תכנית

חשוב בעל שם, שיש לו כמה בנים, אם הבנים אינם מפורסמים אזי הם נקראים על שמו. אבל אם ישנו משהו מפורסם מתוך הילדים שלו, הבן נהיה מלכות עצומה וחשובה, אזי הוא כבר עומד בפני עצמו, אפילו שהוא הבן שלו. הוא לא נכלל עם יתר הילדים, אשר נזכרים ונכללים יחד עם אביהם. לכן הרמב"ן אומר, כי מלכות רומי היא נחשבת המלכות הרביעית. למרות שהוא הבן של יוון, אעפ"כ זאת – יון – שלישית, וזאת – רומי – רביעית. יעוש"ב.

אבל בסך הכל, כולם מודים כי זהו בעצם שורש אחד.

שאלה מהקהל: א"כ למה הגמרא לא אומרת, 'זמר רומאי'.

תשובת מרן שליט"א: כי כנראה אצל הרומיים, המשיך זמר היוונים. המשיכו לשיר את השירים הקודמים. השלטון היה של-רומיים, אבל הניגונים התחילו מיוון, והדבר המשיך. לא נשתנה. הרומיים שלטו לא בתרבות, אלא שלטון בפועל, צבא, מלחמות, וכדומה. אבל חכמת יוון, הפילוסופיה של יוון, תרבותם, זהו דבר שהמשיך גם תחת שלטונם.

*

כתוב לגבי אלישע אחר, כי זמר יוני לא פסק מפומיה'.

לכאורה, מה הפירוש? כל הזמן הוא היה שר? מתי הוא למד? זהו כפי שאומרים, לאידך גיסא בעסק תוה"ק, 'לא פסיק פומיה מגירסא'. וכי כל הזמן הוא היה שר? ובתפילה, מה הוא עשה?

אלא מסתברא שפירוש, כי הוא למד את הגמרא, את התושבע"פ, בניגון יוני. וכן התפלל בזמר יוני. ניגן ככה. עשה מנגינה יוונית, בעת לימוד התורה. בסגנון הזה.

אף כי אין הדבר מוכרח, יתכן שזה סגנון-לשון בעלמא, והכוונה שלא פסק רק בזמן פנוי, ולא דוקא נקטו.

אבל לכאורה קשה, הרי אז הוא עדיין לא היה מקולקל. אם היינו שואלים את אלישע אחר אז, תגיד, איך אתה מתפלל בניגון יוני? כיצד הינך לומד גמרא, תורה שבעל פה, בניגון יוני? מה יענה?

לדבר על כך, דחיתי זאת בכל פעם לשבוע הבא, ולשבוע הבא, וכן הלאה. כל פעם זה נדחה.

בזכות בני הרה"ג שאול הי"ו, אני רואה כי צריכים להמשיך ולגמור עכשיו את הנושא. לפעמים קשה לעשות את המכה בפטיש, זו מלאכה בפני עצמה. לענות עד סוף המכתב האחרון. כי לרב שאול ישנה תכנית, לאסוף את כל הנושא הזה, ולהדפיס זאת בספר מיוחד בשם 'יש אב למסורת'. הב"ה יזכנו להוציא זאת לפועל. אכ"ר.

א"ב זהו ראשי תיבות, ישר והפוך, א'הרן ב'ן א'שר. יש אם למקרא, ויש א"ב למסורת. זאת המסורת שלנו. זכה בן אשר.

דרך אגב, חושבני כי לא לחנם כתוב את סימני הפרשיות, הריוח המקובל בין הסופרים הוא – כפי שהרמב"ם כתב בהל' ס"ת – ט' אותיות אשר אשר אשר. למה בחרו דוקא בזאת?

כי את הפרשיות, יש לנו מבין אשר.

והנה הר"י עדס כתב בהמשך מכתבו [באות ו'] כך, [ו] אבוא לבאר עוד בענין יובל הוא, שכתבתי שבכתר היה הנוסח המקורי יובל הוא בוא"ו, ורק אח"כ פרח התיקון (או שנמחק התיקון ע"י מי שחשב שאין התיקון בר סמכא) וחשבו שכתוב יובל היא ביו"ד. וטען על זה מרן שליט"א, שאם כל התיקונים של בן אשר נתקיימו ורק זה נמחק, נראה שאין זה תיקון של בן אשר, אלא תיקון של איש אחר. ועוד טען, שנוסח יובל היא ביו"ד אינו שיבוש, אלא בתנ"ך גינבורג מובא שיש נוסח כזה, ולכן יש יותר סברא שבן אשר כתב כך.

לא אאריך פה בשקלא וטריא, ובכל הפרטים, כי רק מי שנמצא בתוך העניינים יבין, והוא ילמד את זה. העורך ידפיס את כל המכתב שלו.

העניין הוא, לגבי הפסוק בפרשת בהר, פי יובל הוא, קִדְשׁ תִּהְיֶה לְכֶם. מִן הַשָּׂדֶה, תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאֹתָהּ [ויקרא כה יב]. כתוב שם, יובל היא.

זאת אחת הטענות שלנו, כי בכתר ישנן שגיאות. להוכיח כי הכתר הזה, זהו אינו הכתר אשר היה לנגד עיני הרמב"ם. כי בכתר, ישנן שלוש שגיאות. הרמב"ם העתיק את בן אשר, והתימנים העתיקו מהרמב"ם, ואין את השגיאות הללו אצל התימנים. אם כן, מי תיקן זאת?

אצלנו כתוב 'כי יובל היא', בוא"ו, הוא, רק שישנו ניקוד חירק. אולם בכתר, כתוב יובל היא. א"כ הוא בא וטען, כי בן אשר הוא כבר שתיקן את זה. הוא עשה וא"ו, אבל זה נמחק במשך השנים. זהו הויכוח, לגבי הנושא הזה.

הוא טוען כך, הנה ראשית כל, יש תיקונים של בן אשר שנמחקו. ויש עמודים בכתר שנמחקו כמעט לגמרי הדיו של המגיה, ונשאר רק הדיו של הסופר (ויש עמודים להיפך, שנמחק לגמרי הדיו של הסופר, ונשאר רק הדיו של המגיה).

ושנית כל, יתכן שכאן לא רק יד הזמן היתה כאן, אלא אפשר ששלטה כאן יד מגיה שחשב שהוא רק תיקון מאוחר ולא מוסמך, וע"כ עמד ומחקו.

ועכ"פ הדבר ברור שבס"ת המזרחי הקדום בריטיש מוזיאום א.ר. 1462, שעשה כהכתר באליהן ורעיד וכסיה, כתב יובל הוא בוא"ו. וכן בס"ת מאר"צ שעשה כמותו רעיד וכסיה (ואליהן חסר מהס"ת) כתב ג"כ יובל הוא בוא"ו. וכן בספר עזרא שהעיד עליו ר' ישי עמאדי, שהיו בו נוסחאות אליהן ורעיד (ועל תיבות מורכבות, אין עדות על נוסח ספר זה), היה הנוסח יובל הוא בוא"ו. ורק במקורות מאוחרים יותר מתחיל להופיע שלפי הכתר יובל היא ביו"ד.

וא"כ אף אם נאמר דהאמת הוא לא כך, אלא באמת עיקר דעת סופר הכתר יובל היא ביו"ד, אבל חזינן שבמשך שבע מאות שנים הראשונות לקיומו של הספר, סברו לדעתו יובל הוא בוא"ו, מפני המתקן שתיקן בוא"ו. ורק בארבע מאות שנים האחרונות התחילו לסבור לדעתו יובל היא ביו"ד, מפני שנמחק התיקון. א"כ לא שייך לומר שיש כאן סתירה נוספת בין הכתר לספרי תימן, שהרי מנ"ל שספרי תימן העתיקו מהכתר בארבע מאות שנים האחרונות ולא לפני זה. (ואדרבא הרי הדר"ג טוען שהעתיקו עוד בחיי הרמב"ם, וברור שאותם שידוע לנו שהעתיקו מהכתר בזמן זה, העתיקו יובל הוא בוא"ו).

ומה שהביא הדר"ג מתנ"ך גינבורג שיש נוסח כזה, יובל היא ביו"ד. כך טענתי בין היתר, למה אתה חושב שזאת טעות? ישנה גירסא כזאת. אל תתפלא, שהדבר אינו יכול להיות. בן אשר

הדברים. ומה שלא זכרתי שכתב האו"ת בשם כת"י ספרדי חשוב של מערבאי מילה חדא, הוא מפני שאין ערך לעדות זו, כי במחלוקת מערבאי ומדנחאי או בן אשר ובן נפתלי, אין ערך רק לעדות כת"י מזרחיים קדומים. אבל בכת"י משאר ארצות, הנה הדבר ידוע כל אחד מנסה לסחוב את העגלה לכיוון שלו, ומגיה באופן שיימצא מערבאי או בן אשר כפי מנהגו, ולכן נשתבשו חילופי מערבאי ומדנחאי ובן אשר ובן נפתלי מאד מאד.

קשה לי לקבל את התשובה הזאת, לעשות אותם שקרנים. למה שהם ח"ו יכתבו דברים שאינם נכונים? כל אחד, עושה כפי הנוסח שלו? משנה מעצמו? מדעתו? היו חילוקי נוסחאות. היו טעויות. גם לפני כן הוא כתב עליהם, שישנו חשד שהם משקרים, כי ספרי ספרד הוגהו על בן אשר. למה לחשוד באנשים כשרים? חילופי נוסחאות, לא חסר. לגבי עניינים דקים כאלה, להתבלבל מה מדנחאי ומה מערבאי? רואים שישנם בלבולים.

ואגלה אוזן מרן שליט"א, שבמסורת הדפוס כתוב פלוגתא דמערבאי ומדנחאי בענין כסיה, למערבאי ב' תיבות למדנחאי תיבה חדא. אבל כיון שבכת"י המזרחיים הקדומים שכותבים על זה, כולם כותבים הפוך, למערבאי תיבה חדא למדנחאי ב' תיבות, ממילא מובן שאינו אלא שיבוש בדפוס מפני שרצה איזה מעתיק להתאים נוסח מערבאי לנוסח המקובל אצלו. וכן הוא גם בנד"ד, שבאו"ת כתב בשם כ"י ספרדי חשוב אחד למערבאי מילה חדא, ובכת"י אחרים נמסרה המחלוקת להיפך של מערבאי ה' ל"י.

ולכן לא היתה חשובה אצלי רק עדות האו"ת מה שמעיד שראה בעצמו בספרים ירושלמיים (ואין הם ספרים ירושלמיים מאוחרים, אלא ספרים קדמונים הם, כפי שמבואר בדבריו שאחד היה תק"מ שנה לפניו, ואחד עוד יותר ויותר ישן. ואו"ת נדפס בשנת השע"ג, א"כ האחד היה משנת ד'תתל"ג לכה"פ, והקודם לו יותר ויותר, בסביבות שנת ד'תשפ"ג). ושזה מתאים גם למה שנמצא ברוב ככל הספרים המזרחיים הקדומים, ה' ל"י ב' תיבות.

במהדורא קמא סבר שזה בחירק, ואח"כ הוא חזר בו. אנחנו הרי אומרים, שהכתר אשר היה בפני הרמב"ם, הוא היה כתר אחר. יותר מדוייק. אבל בנ"ד, מהי הבעיני? יכול להיות 'ובל היא'.

על כך הוא כותב, הנה הביא שם כן רק משלשה כתבי יד, ואותם שלשה כתבי יד, העיד התנ"ך גינצבורג בשמם, כמעט בכל הוא שבתורה, שהם גורסים היא ביו"ד. וא"כ מהם ודאי אין ראיה.

הוא משיב, כי היכן שכתוב 'הוא' וקוראים 'היא', זה לא רק פה. בתנ"ך גינצבורג, כמעט בכל המקומות זה כך. אולם בבן אשר, זה רק פה.

אשריו ואשרי חלקו. אני מודה לו. כנראה שבכך הוא צודק. האמת איתו, לפי איך שהוא בדק. אמנם אני בעצמי לא בדקתי זאת, אבל אם הדבר כך, אזי בטח שמן הבחינה הזאת, הראיה הזאת אינה מוכרחת.

*

בהמשך [באות ז'] הוא כותב כך, ואבוא כעת לדון במה שדן מרן שליט"א בדבריי בענין הלה' תגמלו זאת והמסתעף.

בפרשת האזינו, ה'ל"י תגמלו זאת עם נבל ולא חכם [דברים ל"ב, ו'], ישנו ויכוח האם האות ה"א נכתבת בפני עצמה, דהיינו אות ה"א ואח"כ ריוח, ואח"כ ל"י, ריוח כמו כל בין תיבה לתיבה, או שזאת מלה אחת, ה'ל"י. זאת מחלוקת עצומה, בין בעלי המוסרה.

הנה תמה מרן שליט"א על מה שכתבתי בשם האו"ת שנוסח ספרים הירושלמיים הוא ה' ל"י ב' תיבות, ולא הזכרתי שהאו"ת כתב בשם כת"י ספרדי חשוב של מערבאי מילה חדא.

טענתי עליו, כי אם אתה מדבר על האור תורה, הרי כאשר ישנה מחלוקת בין מדנחאי למערבאי, והעיקר הוא כדעת מערבאי. א"כ למה אתה מדלג ומשמיט זאת? הרי האור תורה בעצמו, הביא כת"י ספרדי חשוב, כי למערבאי זאת מלה אחת. הנה הוא סובר, כפי שאנחנו כותבים, ולא כמו הכתר. זאת היתה אחת ההוכחות, כי הוכחנו מכך שמערבאי – שהם חכמי טבריה, בארץ ישראל – הם כותבים כי זאת מלה אחת.

והוא עונה כך, אמנם האמת הוא שדברי האו"ת, הבאתי מן הזכרון ולא היו לפני כשכתבתי

בצד ימין, וגם באמצע. אבל לגבי הכריעה באמצע, לפי מה שכתוב בראשונים, בראבי"ה ובאור זרוע, זהו רק מנהג. אין לכך מקור בש"ס.

והבאנו בין היתר [שם בדף 12], את מהר"ם לונזאנו שהקשה על רבינו יונה וכתב בזה"ל, כריעה לשמאל וכריעה לימין, מה טיבן של כריעות הללו, ומאן דכר שמייהו? והלא אין להם זכר וראיה בתלמוד. לכן הוא דחה זאת.

יישר כוחו של חתני הרב יאיר תאם הי"ו, שהעביר לי כי אכן ישנו מקור נפלא לכך, בגמרא מסכת קידושין [דף כ"ט ע"ב], על פי המבואר בספר שיטה לא נודע למי. זאת תשובה נפלאה, לגבי הנושא הזה.

בגמרא שם כתוב כך, הוא ללמוד ובנו ללמוד, הוא קודם לבנו. האב קודם לבנו, בלימוד התורה. הרי הוא צריך לשלם למלמד.

ר' יהודה אומר, אם בנו זריז וממולח, ותלמודו מתקיים בידו, בנו קודמו. אם הבן יותר מוכשר, אזי עדיף שישלם כדי שהבן ילמד.

כי הא דרב יעקב, בריה דרב אחא בר יעקב, שדריה אבוא לקמיה דאביי. רב אחא בר יעקב שלח את בנו, רב יעקב, לפני אביי, כדי שילמד אותו תורה.

כי אתא, חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתייה. אמר ליה, אנא עדיפנא מינך. תיב את, דאיזיל אנא. תחזור אתה, כי אינך קולט את הלימוד, חבל על הזמן ועל התשלום, ואני אלך ללמוד.

שמע אביי דקא הוה אתי – שרב אחא בר יעקב בא ללמוד, כנראה הוא היה צדיק וחסיד עוד לפני שנהיה חכם – הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי, דכי הוה עיילי בתרין, אפי' ביממא הוה מיתזקי.

היה רח"ל מזיק בבית המדרש של אביי, ואפילו כאשר היו נכנסים שניים, היה קורה להם נזק.

אמר להו, לא ליתיב ליה אינש אושפיזא, אפשר דמתרחיש ניסא.

מובן כי מכיון שהמזיק הזה היה בבית המדרש, הם עזבו את המקום, לא היו שם. הלכו ללמוד במקום אחר. כעת שבא רב אחא בר יעקב, הוא – אביי – אמר להם, כי אף אחד לא יתן לו מקום לינה. ואז המקום היחידי שיהיה אפשר לו ללון, הוא רק שם.

ח' מיהו כל זה הוא רק לבאר דבריי הקודמים במכתב. אבל לגופו של ענין איך צריכין לכתוב, הנה חזרתי לעיין היטב בספר הכתר בתיבה זו – תשמעו איזה חידוש – [ונתעוררתי לעיין בזה ע"י שראיתי ס"ת אחד (כת"י ששון 750) שיש לו מקצת מהנוסחאות המיוחדות לכתר. ובס"ת זה הנוסח הלי"י תיבה א'. ובאמת שגם בס"ת ב.מ.א.ר. 1462 תוקן הלי"י בתיבה אחת, ויש להוכיח שתיקון זה נעשה ע"פ ספר הכתר ולא ע"פ נוסחי הספרדים, וכן בהס"ת מאר"צ שעשה לפי הכתר הנוסח הלי"י תיבה אחת], ונתברר לי, שאף שהסופר של ספר הכתר כתב ה לי"י ב' תיבות (כמו שהוא ברוב ככל כת"י המזרחיים הקדומים) – הסופר, בן בויאעה, הוא זה שכתב בשתי תיבות – עכ"ז המגיה של ספר הכתר (שהוא ר' אהרן בן אשר) נראה שחולק עליו וסובר שכותבין מלה חדא,

והארכתי בזה במאמר בפ"ע, ואשגרנו בס"ד להדר"ג שליט"א בקרוב.

לא קיבלתי את המאמר הזה, אבל יה"ר שנראה זאת, כשישלח. או שידפיס לרבים את זה.

ולכן לענ"ד הכותבין ס"ת כפי הכתר, יש להם לכתוב הלי"י מלה חדא (ולא כמו שכתבתי במאמר בזה בשנת תש"פ, והדרי בי ממש"כ שם).

גם בזה אשריו ואשרי חלקו. יישר כוחו. זאת סייעתא עצומה לדידן. כי לפי איך שהוא כותב, בן אשר תיקן את זה, ועשה הלי"י במלה אחת, ולא בשתי תיבות. הד"ר הוא לכל חסידיו הללריה. אצטמיד חצבא דידין. גם לפי שיטתו.

בהמשך מכתבו, ישנם עוד דברים חשובים, אולם יקח זמן לעמוד עליהם כעת. ובל"נ נעשה זאת בשיעור שיבוא.

תוספת דברים בעניין צורת הכריעות בעת אמירת עושה שלום במרומיו וכו', מקור מהגמ' בקידושין לכריעה שעושים באמצע, ואמירת המלה ז'בחסדיו' גם בקדיש, כאשר כורעים לצד ימין.

נשלים בעזרתו יתב' דבר נוסף.

דיברנו בס"ד [בשיעור מוצש"ק וירא] בעניין הפסיעות שבאמירת עושה שלום במרומיו וכו', היכן כורעים? אמרנו כי כורעים בצד שמאל, וגם

אשתכח דנתור כולהו. נמצא שנשרו כולם. כי על כל כריעה, נפל ראש אחד.

לפי הפירוש האחרון, יוצא כי יש לנו מקור מן הגמרא, לשבע הכריעות. ארבע באבות ומודים, ועוד שלוש בעושה שלום וכו'.

אס"כ, מה שכתבו כי הכריעה האחרונה היא רק מנהג, לפי מה שכתוב כאן יוצא כי ישנו מקור לכך מן הגמ', וא"כ זהו דין. זהו גילוי מלתא מהגמרא, בדרך אגב. שם [לעיל] זאת גמרא במסכת יומא, וכאן זה בדרך אגב. א"כ מה שטען מהר"ם לונזאנו, כי אין לכך מקור בגמרא, זהו מפני שהוא לא חשב על פירוש כזה. הוא לא הכיר את הפירוש הזה. אולם בסופו של דבר, יש לנו עכ"פ תירוץ על רבינו יונה.

[בני הרה"ג נסים שליט"א מבית שמש, העיר לאחר השיעור שאפשר לתרץ באופן אחר איך היו ז' כריעות, לפמ"ש"כ בשלחן ערוך סי' קי"ג סוף סעיף א' שבאמצע הברכות, יכול אדם להוסיף כריעות. ויידר כוחו. אלא שיש חולקים על היתר זה, כאשר ימצא המעיין.]

ועוד הוסיף מה ששמע כי מבואר בס' המקנה בקידושין שם, וגם בספר פנים יפות על התורה, בשם מגלה עמוקות, שנרמזו ז' כריעות הללו, במה שמצינו אצל יעקב אבינו כשפגש את עשו, וישתחו ארצה 'שבע' פעמים [בראשית ל"ג, ג'] ואחז"ל שהיה מתכוין לשמים בהשתחויות הללו. עכ"פ אולי היו מקבילות לז' כריעות שלנו בגמ', ונמצא שיש לנו עוד אסמכתא לכריעה השביעית בתיבות ועל כל ישראל. [והוא דבר נחמד].

ראיתי שמציינים ב"ילקוט ביאורים' מתיבתא, כי הפירוש הזה שכתוב בשיטה לא נודע למי, נמצא גם בפירוש מהר"י בירב, הוא רבי' יעקב בירב, שהיה רבו של מרן הבית יוסף. לא מצאתי זאת בספרו, אבל אכן יש לו שיטה על מסכת קידושין, ואולי ישנו ביניהם הבדל. מי שיכול לבדוק שיבדוק, אם ישנו איזה שינוי או איזו תוספת. [לבסוף נמצא הדבר בספרו, ובלנ"ד נביאנו בשיעור נוסף].

בכל אופן, יש לנו כאן מקור נפלא. הדבר נאה ומתקבל. וזהו חיזוק גדול למה שהיסקנו, למרות שהדבר אינו מוזכר ברמב"ם. מהרמב"ם משמע, כי

ואולי יתרחש ניסא, בזכות צדקתו, ויתבער אותו מזיק.

על, פת בהוא בי רבנן. הוא – רב אחא – ראה שאין לו איפה לישן, הלך לישן שם, ב'הוא בי רבנן.

אידימי ליה, כתנינא דשבעה (רישוותיה) [רשוותא]. המזיק הזה, היה נראה לרב אחא כמו תנין בעל שבעה ראשים. אוי ואבוי.

מה עשה רב אחא? כל כריעה דכרע, נתר חד רישיה.

הוא ראה פתאום כי ישנו שם המזיק הזה, אז הוא התחיל להתפלל. עשה כריעות והשתחויות, שינצל ממנו. בכל השתחווייה, ראש אחד היה נופל. נושר.

אמר להו למחר, אי לא איתרחיש ניסא, סכינתין. למחרת כשהוא בא, הוא אמר להם, היה לי נס. הכנסתם אותי לסכנה.

מפרש רש"י [בד"ה כל כריעה דכרע], רב אחא מתפלל על אותו מזיק, נתר חד רישא. בכל כריעה, נפל ראש אחד. כך כתוב ברש"י.

אבל לכאורה, הרי היו שבעה ראשים, א"כ איך הספיקה לכך התפילה, שאין בה רק ארבע כריעות?

אומר השיטה לא נודע למי, לאו מכריעות דבתפילה של שמונה עשרה קאמר, אלא שהיה מתפלל על התנין, ובכל כריעה שהיה כורע היה נתר חד רישא, כפרש"י ז"ל. הוא היה מתפלל תפילה אחרת. תפילה מיוחדת להינצל מן התנין.

ואיכא דאמרי, שהתפלל שמונה עשרה, ובד' כריעות דכרע באבות תחילה וסוף, והודאה תחילה וסוף, נתור ארבעה רישי. וכיון דנתור רובייהו, מת.

כיון שישנן ארבע כריעות בתפילה, שתים בברכה ראשונה ושתים בברכת מודים, ואז ארבעה ראשים הלכו. וכיון שרוב הראשים כבר נשרו לו, הלך הרוב, והתנין הזה מת. יצאה נשמתו.

אי נמי – זהו פירוש אחר – בג' כריעות דבשלוש פסיעות, הוו להו ז' כריעות. חוץ מארבעת הכריעות [באבות ובמודים], ישנן עוד שלוש כריעות, בשלוש פסיעות.

רק פונים לימין ולשמאל. אבל כפי שאמרנו, לשמאל ולימין, ועם כריעה וכו'.

לכן נשארנו בכך, לומר גם את המלה 'וחסדיו', בנוסח עושה שלום וכו'. בתפילת שמונה עשרה, אומרים את הנוסח המלא, וינחמנו בציון וכו'. אבל גם בקדיש, 'עושה שלום במרומיו', זה מתחיל בצד שמאל. 'הוא ברחמיו וחסדיו יעשה שלום עלינו', לצד ימין. בעבר היינו מדלגים את המלה 'בחסדיו', כי היא לא נמצאת בנוסח הקצר. אבל כעת, לפי מה שהסברנו בס"ד בזמנו, שהדבר רומז על חסד גבורה ותפארת, א"כ גבורה מתחילים בצד שמאל, וכאשר כורעים לצד ימין אומרים 'הוא ברחמיו וחסדיו'. ישנו עניין להגיד זאת. טוב שהוסיפו – אלה שהוסיפו – את המלה 'ובחסדיו', כי החסדים הם בצד ימין, א"כ הדבר מתאים. כפי שאמרנו, עוברים דרך החסדים, ומגיעים לצד ימין. בזמנו הסברנו זאת באריכות. ובלנ"ד עוד נרחיב קצת בשיעור נוסף, גם על כך.

ויוצא ג"כ, כי בצד ימין אומרים הכי הרבה מלים. 'עושה שלום במרומיו', בצד שמאל, זה רק שלוש מלים. 'הוא ברחמיו וחסדיו יעשה שלום עלינו', בצד ימין, זה שש מלים. שיהיו החסדים מרובים, שפע טובה וברכה. פי שתים. זעל כל ישראל, באמצע, שלוש מלים. וזהו הסוף. כי זאת הכריעה השלישית.

השלמה בעניין שיעור זמן אמירת פסוקי דזמרא חצי שעה, ביאור מ"ש בספר החיים בעניין אופן אמירתם, ומקורות מן הספרים לגבי אלה המזולזלים באמירת פסוקי דזמרא.

דיברנו בזמנו [שיעור מוצש"ק ויצא ווישלח התשפ"ה] גם בעניין ה'זמירות', הפסוקי דזמרא, איך יצא להם – כפי שמובן מדברי הפוסקים, כאשר כתבו בספריהם – שזה חצי שעה? התלבטנו בכך, איך לפרש זאת? וכי כל כך הרבה זמן, חצי שעה, לקח להם לומר את הזמירות אפילו בימות החול? הבאנו בס"ד כמה דרכים בזה.

ראיתי כעת דבר חידוש, בספר החיים [ספר סליחה ומחילה, פרק ח' דף קמ"ה] – שזהו אחיו של מהר"ל מפראג, מהר"ר חיים בן בצלאל מפרידבורג – שכתב בזה"ל, אנו נוהגים שאין

לומר פסוקי דזמרה, רק בשנים. שזה אומר פסוק אחד, וזה אומר פסוק אחד. והטעם, לפי שיעקר לשון של "זמירות", הוא מלשון [ויקרא כ"ה, ד'] (ואת) וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר, לפי שהוא מזמר וכורת כל מיני משחיתים הבאים לקטרג על התפילה על ידי הפסוקים הללו.

הוא אומר, כי אצלם המנהג, שאומרים זמירות רק בשניים. דהיינו, לא שאדם אחד יגיד מתחילה ועד סוף, אלא שניים. זה אומר פסוק, וזה אומר פסוק. זהו חידוש. והוא מסביר כי הסיבה היא, מפני ש'זמירות' זה מלשון 'לומר עריצים'. כל המשחיתים.

לכך לא יאמר אותם ביחודי, שמא יבא לידי סכנה. אבל שנים, רואים ואינם ניזקים [ברכות דף מ"ג ע"ב] עכ"ל.

כתוב בגמרא שם, כי המזיק, לאדם אחד ההולך יחידי בלילה, הוא נראה ומזיק. ואם הולכים אז יחד שני בני אדם, הם רואים את המזיק, כי הוא נראה להם, אך הוא אינו מזיק להם. ואם הולכים שלושה בנ"א, אינו נראה כל עיקר.

לכן, כיון שהזמירות הם בכדי להשחית ולכלות את המקטרגים, ככה – ע"י האמירה בשנים – חסכנו לנו את הנזק. כך הוא מסביר טעם למה שהיה להם מנהג זה בזמנם.

[ושמעתי אחרי השיעור כי יש מתרמעט גם בזמנינו, ששנים אומ' כל פסוק שני, וק"ז כולם. וזה כעין מה שכל האשכנזים עושים בקריאת פרקי תהלים שש"צ אומר פסוק, וכולם חוזרים אחריו אותו פסוק. יב"ן].

ובעל חוות יאיר [מקור חיים סי' נ"א סעיף ח']. הובא בהערות לספר החיים, הערה 7] משבח זאת, וכתב בזה"ל, טעם הגון ומתוק, על מה שאומרים פסוקי דזמרא בשנים, בספר החיים חלק ד' פרק ח' סימן ו'. ובקיצור הלכות, מנהג שאומרים פסוקי דזמרא, פסוק חליפי פסוק. וטעם נפלא מספר החיים. הוא משבח מאד את הדבר.

ובספר מנהגים דק"ק וורמיישא [חלק א' דף י"ב] מובא כך, אומרים החזן והשמש, או מי שמויחד לכך, פסוקי דזמרא. וכן מנהגם, ביום ראשון דחול המועד בפסח, מתחילין לומר פסוקי דזמרא באריכות – כתוב פה, 'באריכות'. אולי זאת

שערי יצחק – השיעור השבועי

א"כ מה הדבר קשור עכשיו, שאם יחידים יגידו את הזמירות, הם יבואו לידי סכנה? הרי מדברים על משטינים, ולא על שדים? המשטינים מגמתם לכאורה אך ורק לעכב ולמנוע את עליית תפילותינו לכסא כבודו ברוך הוא, ולא להזיק לנו. דרך אגב, אנחנו הרי נוהגים שאומרים את הזמירות כולם ביחד, הדבר עוד יותר טוב. אני אומר זאת, מבחינתו. אולם אני שואל לפי דבריו, כי משמע מדבריו שאם אדם יחיד יאמר זאת, אזי הדבר מסוכן.

שאלה מהקהל: אולי המזיקים, הם התולדות שלהם?

תשובת מרן שליט"א: מה כוונתך? שמלאכי החבלה הולידו שדים? לא. השדים נבראו בערב שבת בין השמשות. הדבר אינו קשור. המלאכים נבראו ביום הראשון, והמזיקים נבראו בע"ש בין השמשות.

כנר' הוא לא הסביר היטב את עצמו. קיצר. אבל תשמעו דבר שצריכים לדעת, וממילא יובנו דבריו בס"ד.

אנחנו אולי צריכים קצת תוכחת מוסר לעצמנו, כי לצערינו לא יודעים, מדוע לפעמים מתפללים, משתדלים, מתאמצים וכו', והתפילה בכל זאת אינה מתקבלת. כי איך אומרים את הזמירות? אנשים מאחרים, ואומרים זאת במרוצה. בלא טעם ובלא רית. בספרים ישנם דברים חמורים, לגבי העניין הזה.

למשל, בספר זכירה [דף כ"ז ע"ב] הביא עשרה דברים, שעליהם בית דין חייבים לנדות. אחד מהם [הדבר השביעי] הוא, האומר שירות ותושבחות במרוצה, ואינו מוציא מפיו התיבות בשלמות, בשפה ברורה, מברוך שאמר עד ישתבח. כתוב שם שחייבים הם לנדות על כך.

ובספר קב הישר [פרק מ"א] כתוב כך, בכלל העונש – עונש גדול – זה האומר שירות מזמורים פסוקי דזמרא ברהיטות, ומבליעים אותיות ותיבות. ונכשלים בזה רוב העולם. ובפרט שצריכים להזהיר את חזני הארץ, ע"פ הרוב הם מדקדקין בהרמת קולם אל הניגון, ואין כוונתם כלל אל התפילה, רק כוונתם הוא להתפאר

הסיבה, שלקח להם אז חצי שעה. כיום לא, לפי מה ששמעתי מאברך אחד. כי היו מנגנים את זה, אמרו זאת בשירה ובזמרה – בשנים, פסוק בחליפין פסוק, מהודו ל"י קראו בשמו, עד ביום ההוא יהיה י"י אחד וגו', ובתורתך וכו', עד יום ראשון דסליחות.

גם בהערה 3 מובא כך, המנהג "המפואר" לומר פסוקי דזמרא ע"י שנים, מא' דחיה"מ פסח עד א' דסליחות, היה מקובל בכל קהילות אשכנז. קהילות אשכנז, היינו גרמניה. היה אצלם מנהג כזה, ומצאצאיהם יש שממשיכים כך גם בזמנינו.

אינני יודע, למה זה דוקא עד יום א' דסליחות? הם לא עשו כך בכל השנה, אלא רק מפסח עד יום א' של-סליחות.

בכל אופן לענייננו, כך הוא מסביר את המנהג.

ברם, היה קצת תמוה לי, מה הדבר קשור, לעניין של 'שנים רואים ואינם ניזוקים'? הרי מדברים שם, לגבי שדים ורוחות. משא"כ בנ"ד, הזמירות הם לא בשביל שדים ורוחות, אלא בשביל מלאכי חבלה. לכאורה, אין קשר.

עניין סוד הזמירות מובא בהרבה ספרים, רק כעת כדי לקצר אני מביא זאת מדברי מהרי"ץ בעץ חיים [דף ט"ז ע"א], וזה לשונו, נקראים זמירות, מלשון [ישעיה י"ח, ה'] וְכַרְתָּ הַזִּלְזִלִּים בְּמִזְמֵרוֹתַי, וּמִן [ויקרא כ"ה, ד'] וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר.

והענין, כי ידוע היות האויר מלא גדודי מקטרגים ומשטינים ולסטים, והם מעכבים ומונעים התפילה מלעלות, כשאין לאותו אדם זכות. והן נקראים ענן, דכתיב [איכה ג', מ"ד] סְפֹתָהּ בְּעָנָן לָךְ מַעְבֹּר תִּפְלָה. ואין מן הארץ לרקיע מקום פנוי, אלא הכל מלא המונים המונים. ולזה תיקן דוד המלך ע"ה הזמירות, כדי לפנות דרך לתפילה לעבור ולעלות למעלה, מעלוי לעלוי. ועל זה נאמר [תהלים קי"ט, נ"ד] זְמֵרוֹת הָיוּ לִי חֻקֶיךָ בְּבֵית מְגוּרֵי, כִּי בָהֶם הָיָה דוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה כורת הקוצים סביב כרם ה' צבאות, והיה האור מתפוצץ עד שמגיע אל ביתו, והמלכים אשר מלכו בארץ שעיר נבהלו נחפזו רעדה אחזתם שם. ולסוד זה תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה הזמירות. עיין ת"י וש"א – תולעת יעקב ושערי אורה – ז"ל.

בקולם. ומקום עיקר שיר ושבח להקב"ה, מבליעין וחוטפין.

ובספר שבט מוסר [פרק ל"ד אות ג'] כתב בזה"ל, צריך החזן להתפלל בנחת מלה במלה, ולפי פירוש המלות, ולא במהירות. ולא ישגיה על אותם קלידעת שאומרים לו למהר כדי שלא יאריכו בבית הכנסת, כי עול בית הכנסת הוא משא כבד עליהם. כי על ידי זה שהוא מתפלל במהירות, הוא מקצר בשבחו של מקום, ואינו יכול להתפלל בכוונה לפי פירוש המלות וכו'.

*

בספר אספקלריא המאירה [פרשת צו, דף ס"ח], כתב על כך דברים קשים מאד, בזה הלשון, גדול עונש מי שרוצה לשבח המלך, ומלגלג בלשונו וכו'. רצונך לשבח את הקב"ה, אולם אתה אומר זאת בצורה נלעגת.

בפרט בזמירות. שעיקר התפילה, היא תלויה בזמירות. שא"א לתפילה לעלות למעלה, מכח המקטרגים, אם לא מכוונים תחילה בכל נפשם את הזמירות, מברוך שאמר ואילך עד ישתבת. ומייתי המשל, כמי שרוצה להראות גבורתו הגדולה, כנגד ארי היושב במסתרים, ורוצה לנצחו. הרי האיש ההוא מזיין עצמו בכל עז, ובא ומתחיל להשסה בו כדי שיתעורר כנגדו לצאת, וממילא ילחם עמו ויהרגהו. והאיש ההוא בהילחמו, לא שמר בחרבו אשר בידו, בבטחו על כחו, ולא ראה שנתהפכה החרב הלהט למעלה, ושאינו שנון למטה. ונמצא, מה שסבור שיכהו בחרבו הקשה, וינתחהו בבת אחת, לא עלתה לו ולא מידי. והתמרמר יותר (מן) הארי, עד שהארי מתגבר עליו ומהדקו. גמר עליו. מלשון אדיקו.

וטוב היה לו לזה, שלא לפתוח עמו כלל, כי במקומו היה יושב. ומה גרמה לו? שטותו הגדולה, שלא דקדק בחרבו. גם בטחונו על גבורתו.

כן הדבר הזה ממש. כל אחד בטוח על זה, באשר יודע הוא על פה את הזמירות. והנה עיקר הזמירות נתקנו, באשר יש מקטרגים בעו"ה, מלאכי חבלה מלא כל אויר השמים עד לארץ, כנזכר בשערי אורה, ואי אפשר לתפילה לעלות, כי הן הם הענן, דכתיב 'סכותה בענן לך מעבור

תפילה'. ותיקנו חכמים בתוקף חכמת קדושתם, הזמירות שהתקין דוד המלך ע"ה ברוח הקודש. שלפיכך נקראים זמירות מלשון זמיר עריצים, שהוא לשון כריתה. שהרי בזמירות האלו, נכרתים כל המקטרגים, והזמירות כורתים אותם בחרב חדה. ואח"כ בהכרית כל האויבים הללו, אז התפילה שאח"כ עולה בלי פגע ונגע.

והרי לפניך, שאם חוטף ומבליע הזמירות, הוי כמנענע בחרבו ואין לו להב. ומנענע במקום סכנה ולסטים, שמביא הרעה על עצמו בחנם. ומוטב היה לו, שלא לכנוס – להיכנס – במקום ההוא.

הכנסת את עצמך לסכנה. אתה מתגרה במקטרגים, בא נגדס, ואתה עושה ההיפך. מביא רעה על עצמו. היה עדיף, שלא תתחיל בכלל.

דהא כשמגיד הזמירות, נמצא מנענע כל המקטרגים ומעורר(ים), ואינו עושה להם כלום, כי חרבו אינה חריפה. ונמצא מתגברים עליו, ויכולים להרע לו, וגורם רעה לעצמו. ודאי מוטב היה לו, שלא היה מעוררם.

זאת היא הנקודה.

שאלה מהקהל: א"כ הלכה למעשה מוטב שלא לומר?

תשובת מרן שליט"א: לא בטוח. נראה שהוא לא התכוין דברים כפשוטן, רק כתב כך בדרך הפלגה ומוסר. מה גם למנהגינו שאומ' הציבור ביחד, לפחות בזה, אין סכנה. הוא – האספקלריא מאירה – דיבר על אדם בודד. יחיד.

הוא השתמש במלה מקטרגים, ולא מזיקים. שמה – בגמ' ברכות – זה מזיקים, אבל פה גם המקטרגים האלה, כיון שהתגרו בהם, אזי הם מסוכנים. משא"כ ההם, שהם מזיקים אפילו סתם בחנם. אבל אלה, מלאכי חבלה, כיון שבעצם באים נגדם, הרי אנחנו באים לכרות אותם ולסלקם כדי שהתפילה תעלה, ומתגרים בהם, אז הם משיבים מלחמה שיערה.

כנראה בספר החיים השווה את שני העניינים, כי זה דומה האחד אל השני. עכ"פ זהו מה שיכול להיות, חס ושלום.

ע"כ צריכים לדעת, כמה חשוב עניין הזמירות, שאלו שירים ותושבחות, שבחי השי"ת והללו,

שאלה מהקהל: ומהו הדבר השלישי?
תשובת מרן שליט"א: הדבר השלישי, הוא באיזה
חמרים מעבדים את הגויל? האם מעבדים זאת
בחמרים כימיים, או בחמרים טבעיים?
הערה מהקהל: גם בקלף, כולם כיום עושים עם
חמרים כימיים.
תגובת מרן שליט"א: א"כ אין הבדל מן הבחינה
הזאת. בשביל זה נעצרתני ולא אמרתי את הדבר
השלישי [כפי שהעליתי בס"ד בזמנו בשו"ת ויען
יצחק ח"א], אבל זה ששאל לא ויתר...
והמקום ב"ה יסייענו תמיד לעשות רצונו כרצונו,
אבי"ר.

שובו בנים שובבי"ם

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,
נערך והגה לפי הבנת העורך.
השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם
הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר
ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס
הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור
הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה
כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה
המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו
לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה
אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

בברכת התורה

הנהלת יד מהרי"ץ

טלפון: 050-4140741

דברים העומדים ברומו של עולם. והאנשים
מזלזלים בזה.
צריכים לדעת, אם קובעים זמן לתפילה, למשל
בשעה 6:00 בבוקר, הוא – העצלן – לא מגיע
בשעה 6:00, אולי הוא יוצא מהבית בשעה 6:00,
הכי הרבה. יוצא שהזמירות נאמרים בלי טעם ובלי
ריח, אחת למעלה וז' למטה, כל אחד אומר
לעצמו, ומפסידים את הדבר החשוב שלקבלת
תפילה.

השם ברוך הוא יזכינו, אולי לכל הפחות בימים
הללו – ימי השובבי"ם – להתעורר לתקן את הדבר
הזה. אני מדבר על ימות החול, קל וחומר בשבת
קודש. אז אנחנו צריכים תיקון, גם לגבי המזמורים
שאומרים לפני ברוך שאמר, שגם דבר זה הוא
לצערינו מוזנח. והצרה היא, בתי כנסת שכותבים
במודעא, מתי זמן 'המהולל', מתי ברוך שאמר.
צריכים להגיד את הזמן, לכל הפחות של 'הודו'.
אבל אם קובעים זמן לברוך שאמר, רוב ככל
האנשים מגיעים אחרי ברוך שאמר. כפי שלא
קובעים זמן, מתי אומרים שירת הים, כך אין
לקבוע מתי המהולל וברוך שאמר. צריכים לקבוע
את הזמן של 'הודו', לכל הפחות. כי לצערינו,
הדור שלנו הוא עצלן. ויש עוד סיבות. ואכמ"ל.
אבל לפחות זה. כי החשיבות של המזמורים
המיוחדים שתיקנו לכבוד שב"ק, לכל הפחות זה.
המקום ברוך הוא ינחנו בעצה טובה כיצד לתקן.
ישר דרכינו למען חסדך.

שאלה מהקהל: בקשר למגילת אסתר, ברצוני
לקנות מגילה, האם ישנו עניין לקנות גויל או קלף?
מה כדאי? נניח שזה עולה באותו המחיר, למרות
שהגויל עולה יותר יקר.

תשובת מרן שליט"א: לגויל ישנן מעלות, השאלה
האם זה גם בדור שלנו. אתה צריך לבדוק, שלושה
דברים. דבר ראשון, מי מייצר את הגויל? האם אלו
אנשים יראי שמים, או אנשים שהם בעלי דעות
חיצוניות וכוזבות כמו שמצוי. דבר שני, האם בגויל
הזה, השרטוט נעשה עם חריץ. כי הרבה עושים
זאת, בלי חריץ. דהיינו, רואים בסוף קו, אבל
בפועל בעצם אין חריץ. כאשר הם עושים את
ה'פֶרס', בכדי ליישר ולהחליק את הגויל, זה נעלם.
צריכים לראות, שישנו משהו שקוע. אפילו קצת.